

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 19 mars 1902. kl. 12 midd.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, angående iakttagande af ett förändradt stafsätt i allt från Riksdagen utgående tryck.

Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 får härmed afgifva yttrande i anledning af den till utskottet hänvisade motionen n:o 32 inom Första Kammarén af herrar *Säve* och friherre *v. Kræmer* angående iakttagande af ett förändradt stafsätt i allt från Riksdagen utgående tryck.

I denna motion hemställes, att Första Kammarén ville för sin del besluta, att från och med början af nästa år skall i allt från Riksdagen utgående tryck iakttagas ett stafsätt, som öfverensstämmer med det i svenska akademiens ordlistas 6:te upplaga begagnade.

Till stöd för detta förslag anföra motionärerna följande:

»Som bekant begagnas fortfarande i riksdagstrycket ett i många afseenden längesedan föråldradt och ej ens med sig sjelft öfverallt fullt enigt stafsätt; under det att svenska språkets stafning på senare tider hastigt gått framåt till mera ljudenlighet och följdriktighet, hvartill bland annat mäktigt torde bidragit kongl. cirkuläret af den 16 november 1889, hvarigenom förordnas att från och med 1890 skolat vid alla läroanstalter vid språkundervisningen iakttagas ett stafsätt, öfverensstämmande med svenska akademiens ordlistas 6:te upplaga.

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 4 Häft. (N:o 4.)

Det högst viktiga riksdagstryckets i detta afseende efterblifna ställning synes oss vara ett missförhållande, som snarast möjligt bör afhjelpas.»

Det af motionärerna åberopade kongl. cirkuläret af den 16 november 1889 är kontrasigneradt af dåvarande statsrådet Wennerberg och lyder sålunda:

»Oscar etc. Då till vår kännedom kommit, hurusom i följd af de talrika och från hvarandra skiljaktiga teorier i afseende på svenska språkets rättskrifning, hvilka under de senare åren gjort sig i större eller mindre mån gällande vid rikets läroanstalter, icke blott undervisningen i detta ämne försvärats, utan äfven lärjungarnes osäkerhet häri visat sig betänkligt större än tillföre; och då dessa olägenheter icke torde kunna undaurödjas, med mindre än att en gemensam rättskrifningsnorm bestämmes såväl för undervisningen i berörda ämne i statens skolor som ock för däri använda läro- och läseböcker, så hafva Vi funnit godt föreskrifva:

att i seminarier för utbildande af folkskolelärare och folkskolelärarinnor, i pedagogier samt i de allmänna läroverkens tre lägsta klasser skall från början af nästkommande läsår ordlistan öfver svenska språket, utgifven af svenska akademien, sjette upplagan, läggas till grund för undervisningen i svensk rättskrifning, så att endast läroböcker, som äro affattade i öfverensstämmelse därmed, må vid undervisningen i detta ämne i dessa läroanstalter användas; äfvensom att, i samma mån lärjungarne i allmänna läroverkens nämnda klasser uppflyttas i högre klasser, samma förfaringssätt äfven der skall tillämpas;

att från början af år 1891 enahanda bestämmelser med afseende på undervisningen i svensk rättskrifning äfven skola tillämpas i samtliga småskolor och, i den mån småskolans sålunda undervisade lärjungar öfverflyttas till folkskolan, äfven där iakttagas;

att där lärarekollegium eller skolråd finner sådant lämpligt, dessa föreskrifter må, tidigare än eljest skolat ske, kunna göras gällande i andra klasser af de allmänna läroverken eller i folkskolan; samt

att efter ingången af år 1891 icke i någon af ofvannämnda läroanstalter får till användning antagas någon ny lärobok eller ny läsebok i modersmålet, ej heller någon ny upplaga af förut vid läroanstalten använd läro- eller läsebok, därest icke här anbefalda rättskrifningsnorm däri blifvit följd, dock med undantag för sådana läseböcker i modersmålet, hvilka i litteraturhistoriskt syfte upptaga språkprof från äldre tider.»

Utskottet finner motionärernas hemställan hafva goda skäl för sig. På grund af ofvan anförda kongl. cirkulär är hela den yngre generationen af vårt folk uppfostrad till att iakttaga den däri gifna rättstafningsnormen, och icke blott i läro- och läseböcker på modersmälet, utan äfven i snart sagdt *alla* andra skolböcker följes densamma. Om det därmed afsedda ändamålet — att råda åtminstone någon bot på förbistringen i vårt språks stafning — skall kunna vinnas, är det hög tid, att äfven det officiella trycket rättas derefter, så att *dels* icke de unga män, som hafva med detta tryck att göra, tvingas att där iakttaga en annan stafning än den, som de på Kongl. Maj:ts befallning fått lära i skolorna, *dels* icke den stora allmänheten får samtidigt mottaga det förvillande intrycket af *ett* officiellt *påbjudet* stafsätt för undervisningsanstalterna och *ett annat* officiellt *tillämpadt* sådant af regering och riksdag.

För stafningen af det betydande antal ord, med afseende på hvilka sjetta upplagan af svenska akademis ordbok medgifver två stafsätt — ett mera ljudenligt och ett annat mera öfverensstämmande med det häfdvuuna — har ofta återopade kongl. cirkulär icke gifvit något beständt stadgande, utan lemnat vederbörande frihet att efter behag välja. Detta gaf, efter hvad utskottet försport, väl till en början anledning till en viss tvekan vid undervisningsanstalterna, men saken ordnades snart på ett tillfredsställande sätt och i allmänhet så, att man bestämde sig för det mera ljudenliga stafsättet. Då sålunda denna sak låtit väl ordna sig vid skolorna, synes intet skäl förefinnas att för riksdagstrycket gå längre i detaljerad normering än hvad det återopade cirkuläret innefattar.

Numera äro vid alla större tryckerier, åtminstone i hufvudstaden, både sättarne och tryckeriernas korrekturläsare väl hemmastadda i det för skolorna föreskrifna stafsättet och vana vid att använda detta stafsätt oberoende af stafningen i olika manuskript. På grund häraf skulle ingen svårighet uppstå för enhets åstadkommande, äfven om en del motionärer och äldre utskottssekreterare för sin del använde ett äldre stafsätt. Det skulle tvärtom snarare vara en lättnad för tryckeriernas arbete, om enhet infördes i det officiella trycket.

Man skulle kunna anmärka, att svenska akademien redan utgifvit en *sjunde* upplaga af sin ordbok, hvilken företer ej oväsentliga afvikelser från den 6:te upplagan, och att det kunde synas något egendomligt att såsom norm fastställa ett stafsätt, som redan af akademien själf betraktas såsom delvis föråldradt. Häremot vill utskottet påpeka, att denna nya upplaga icke blifvit af Kongl. Maj:t fastslagen såsom norm för skolorna,

och att, äfven om detta nu eller inom den närmaste framtiden skulle inträffa, det ingalunda skulle vara skäl att göra denna ordlista till norm för stafningen i det officiella trycket förr, än så lång tid förflutit, att den i sin tur hunnit tränga in i det allmänna medvetandet och blifva normen för hela den unga generationens stafsätt. Hufvudsynpunkten härvidlag och hvad beträffar stafningen i det officiella trycket synes utskottet icke vara att finna det vetenskapligt riktigaste och konsekventaste stafsättet — ty derom tvista de lärde, och utskottet saknar kompetens att slita tvisten — utan att bidraga till stadga och ordning i stafningen, så att Riksdagen, i hvad på den ankommer, söker främja åstadkommandet af en riksstafning.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet, att Första Kammaren för sin del, med bifall till herrar *Säves* och friherre *v. Kræmers* motion, ville besluta,

att från och med början af nästa år i allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas ett stafsätt, som öfverensstämmer med det i svenska akademien ordlistas 6:te upplaga begagnade.

Stockholm den 17 mars 1902.

På utskottets vägnar:

HJ. PALMSTIERNA.